

Pasifik cephesinde yeni bir şey yok

Brunei, Güney Çin Denizi'ndeki Borneo Adası'nın üzerinde yer alan 300 bin nüfuslu küçük bir ülke. Monarşi ile yönetilen bu petrol ve doğalgaz zengini ülkenin adı, genellikle lideri Sultan Hassanal Bolkiah'ın milyarlarca dolarlık serveti ile beraber anılırdı. Geçtiğimiz hafta ise Brunei, ev sahipliğini yaptığı APEC (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği) zirvesi ile dünya kamuoyunun gündemine girdi. Pasifik Okyanusu'na kıyısı olan 21 ülkenin devlet başkanları ve ticaret bakanları, başkent Bandar Seri Begawan'da bir araya gelerek uluslararası ticaretin geleceğini tartıştılar. APEC, Kuzey ve Güney Amerika ile Doğu Asya ve Okyanusya'yı bir araya getiren bir oluşum.

Dünya nüfusunun üçte ikisi bu bölgede yaşadığı gibi küresel üretimin yüzde 60'ı ve uluslararası ticaretin yüzde 50'si de buradan çıkıyor. 1989 yılında kurulan APEC, üye ülkelerden gelişmiş olanların 2010'a, gelişmekte olanların ise 2020'ye kadar serbest ticarete geçmesini ilke olarak benimsedi. Her ne kadar azaltılan ticaret ve yatırım engelleri sayesinde bölgede son on yıl içerisinde 195 milyon kişiye istihdam yaratıldıysa da asıl amaç olan çok taraflı serbest ticaret konusunda şimdiye kadar önemli bir gelişme kaydedilemedi. Bu se-

neki zirvede de durum pek farklı değildi.

İki safhada gerçekleştirilen zirve, 12-13 Kasım tarihlerinde ticaret bakanları düzeyinde yapılan toplantılarla başladı. Burada iki değişik görüş ortaya çıktı. ABD, Avustralya, Kanada ve Japonya'nın başını çektiği gelişmiş ülkeler, geçen sene Seattle'de sivil toplum kuruluşlarının gösterileri yüzünden başarısızlığa uğrayan WTO (Dünya Ticaret Örgütü) görüşmelerinin ardından yeni bir müzakere turunun ("round") önümüzdeki sene içinde mutlaka başlatılmasını istiyorlar. Ancak, gelişmekte olan ülkeler bu konuda hemfikir değiller. Küreselleşmenin "Batı'nın değerlerini kabul etmek" anlamına gelmemesi gerektiğini düşünen Güneydoğu Asya ülkeleri, uluslararası ticaret

konusunda da bu düşünceyi savunuyorlar ve gelişmiş ülkelerin dikte ettireceği müzakereleri kabul etmiyorlar. Malezya Ticaret Bakanı Rafidah Aziz, yeni WTO müzakere turunu aceleye getirmektense önce hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkelere yarayacak bir gündem üzerinde mutabık kalınması ve yeni müzakere turunda bu gündemin izlenmesi gerektiğini söyledi. Aziz'e en önemli destek 2002 yılında WTO başkanlık koltuğuna oturacak olan Tayland Ticaret Bakanı Supachai Panitchpakdi'den geldi. Panitchpakdi, gelişmekte olan ülkelerin avantajlı oldukları doğal kaynaklar ve

ucuz işgücü konularının söz konusu gündeme dahil edilmemesi gerektiğini vurguladı.

15-16 Kasım tarihlerinde devlet başkanları toplantısında bu görüşler değerlendirildi ve her iki tarafın da isteklerine cevap veren bir bildiri açıklandı. Buna göre yeterince geniş bir tabana sahip ve herkesin çıkarlarını koruyacak bir gündem belirlenecek ve bu gündeme uygun olarak yeni bir WTO müzakere turu başlatılacak. Bütün bunlar 2001 yılı bitmeden gerçekleştirilecek. Tabii ki bu bildiri yazılanlar hayata geçirilebilirse Malezya'nın da ABD'nin de işine yarayacak. Ancak bir sene gibi kısa bir süre içerisinde gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki görüş ayrılıklarının sağlıklı bir şekilde aşılması hiç de kolay değil. Zirvenin en verimli tarafı ise ikili düzeyde birçok görüşme yapılması oldu. APEC üyesi 21 ülkenin 17'si Brunei'de ikili ticaret anlaşmalarına imza koydu. Bu anlaşmalar sadece tarife indirimleri değil, havacılık hizmetleri ve elektronik ticaretin de dahil olduğu birçok değişik konuda yapıldı. Üye ülkelerin ekonomileri arasındaki büyük farklılıklar nedeniyle herkesi ortak bir platformda buluşturmak mümkün olamadığı için çok taraflı düzeyde işler zora girdikçe ülkeler, serbest ticaret konusunu kendi aralarında çözmeye yoluna gidiyorlar. Kısacası kimse işini WTO'ya veya APEC'e bırakmak istemiyor; kendisi hallediyor. Bunun sonucu olarak da APEC içerisinde gruplaşmalar oluşuyor.

MELBOURNE'dan

ALTAY ATLI

atli@deakin.edu.au